

Lieta C-370/24 [*Nastolo*]ⁱ

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2024. gada 23. maijs

Iesniedzējtiesa:

Tribunale ordinario di Lodi (Itālija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2024. gada 20. maijs

Prasītāja:

AT

Atbildētājs:

CT

[..]

TRIBUNALE ORDINARIO DI LODI [LODI TIESA]

SEZIONE PRIMA CIVILE [PIRMĀ CIVILLIETU PALĀTA]

..*.*

Izmeklēšanas tiesnesis, [..]

[..] lietā [..], ko ierosinājusi:

AT [..]

(prasītāja)

pret

ⁱ Šis lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

CT, [...] kā uzņēmumu, ko pilnvarojis *Fondo di Garanzia per le Vittime della Strada* [Ceļu satiksmes negadījumos cietušo garantiju fonds] [...]

(atbildētājs)

ir izdevis [...] šādu rīkojumu.

RĪKOJUMS

saskaņā ar LESD 267. pantu

Tiesai iesniegts lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu par interpretāciju

..*.*

1. Lietas priekšmets un būtiskie fakti

Ar 2022. gada 11. februāra pieteikumu AT cēla prasību pret PERSONU-3 kā PERSONAS-2 mantinieku un CT kā Ceļu satiksmes negadījumos cietušo personu garantiju fonda (turpmāk tekstā saīsināti – “FGVS”) izraudzīto uzņēmumu¹, prasot kompensāciju par ceļu satiksmes negadījumā, kurā viņa bija iesaistīta 6.1.2016., ciesto kaitējumu (kas aprēķināts 233 076,00 EUR apmērā, pieskaitot procentus un pārvērtēšanu).

AT norādīja, ka 2016. gada 6. janvārī Lodi viņa tika uzaicināta iekāpt kā pasažiere automašīnā (*Ford Fiesta*, ar Itālijas reģistrācijas numuru [...]), kas bija PERSONAS-2 rīcībā.

Brauciena laikā automašīna cieta negadījumā; negadījuma norise tika noskaidrota Lodi [...] vietējās policijas ziņojumā par ceļu satiksmes negadījumu. Vietējās policijas darbinieki, uzklusot attiecīgās personas un aculieciniekus, negadījumu aprakstīja šādi: transportlīdzeklis, kurā brauca PERSONA-2 (vadītājs) un AT (pasažiere), no aizmugures ietriecās citā transportlīdzeklī (kuru vadīja [...] un kurā atradās arī divi pasažieri) [...]. Pēc sadursmes *Ford Fiesta*, kurā atradās AT un PERSONA-2, ietriecās *new jersey* veida betona barjerā un apgāzās. AT un PERSONA-2 tika nogādāti slimnīcā.

Kas attiecas uz autovadītāju, tika konstatēts, ka viņš bija lietojis kokaīnu, opiātus un tetrahidrokanabinolu. Nav zināma – un jebkurā gadījumā nav būtiska – negadījuma ietekme uz autovadītāja fizisko stāvokli.

Savukārt attiecībā uz AT tiesu medicīnas eksperts, ko tiesa bija iecēlusi par tehnisko konsultantu, konstatēja, ka negadījuma rezultātā sievietei ir radušies nozīmīgi fiziskās veselības traucējumi.

¹ [...]

Iesaistītie vietējās policijas darbinieki savā ziņojumā norādīja, ka *Ford Fiesta* bija nozagts [..].

Tādēļ pret PERSONU-2 un AT tika uzsākts kriminālprocess par rīcību ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem (*c.p. [Codice penale]* [Kriminālkodeksa] 648. pants); prasītāja tika attaisnota, jo viņa nebija vainojama nozieguma izdarīšanā [..].

Pa to laiku PERSONA-2 nomira.

Pēc tiesvedības uzsākšanas lietā iesaistījās CT (kā *FGVS* pilnvarots uzņēmums), kurš konstatēja, ka kompensācija saskaņā ar *d.lgs. 209/05* [Likumdošanas dekrēta 209/05] 283. pantu pienākas tikai pārvadātajām trešajām personām, kas nezināja par automašīnas, kurā šīs personas atradās negadījuma brīdī, nelikumīgo izmantošanu, atgādinot *Suprema Corte* [Kasācijas tiesas] [..] pieeju, saskaņā ar kuru cietušajam prasītājam būtu jāpierāda, ka viņš bez vainas nezināja par transportlīdzekļa nelikumīgo izmantošanu. Tādēļ CT norādīja, ka attaisnojošais spriedums krimināllietā nav svarīgs [..].

[..]

[*omissis: citi fakti un procesuālie jautājumi, kas neattiecas uz prejudiciālajiem jautājumiem*]

[..] Ar 20.3.2024. rīkojumu šī tiesa noteica [..] lietas dalībniekiem termiņu [..] rakstveida apsvērumu iesniegšanai attiecībā uz šādiem jautājumiem: 1) *pretrunas pastāvēšana (vai nepastāvēšana) starp valsts tiesībām (cod. ass. priv. [Privātās apdrošināšanas kodeksa] 283. pantu, kā to interpretē Suprema corte) un virsnacionālajām tiesībām (Direktīvas 2009/103/EK 13. pantu); 2) nosacījumu pastāvēšana (vai nepastāvēšana), lai vērstos Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par interpretāciju saskaņā ar LESD 267. pantu.*

AT aizstāvība iesniedza autorizētus rakstveida apsvērumus [..]

CT aizstāvība iesniedza autorizētus rakstveida apsvērumus [..]

2. Atbilstošās Itālijas tiesību normas un to interpretācija judikatūrā

Uz šo lietu attiecināmie valsts tiesību aktu noteikumi ir šādi.

D.lgs. 209/2005 (codice delle assicurazioni private) [Likumdošanas dekrēta 209/2005 par privātās apdrošināšanas kodeksu] 283. panta 1. punktā ir paredzēts: “1. Ceļu satiksmes negadījumos cietušo personu garantiju fonds, ko izveidojis *CONSAP* [Valsts apdrošināšanas pakalpojumu koncesionārs] kompensē zaudējumus, kas radušies tādu zemes un ūdens transportlīdzekļu pārvietošanās rezultātā, kuriem pastāv apdrošināšanas pienākums, gadījumos, kad: [..] d) transportlīdzeklis tiek izmantots satiksmē pret īpašnieka gribu [..]”.

Likumdošanas dekrēta 209/2005 283. panta 2. punktā ir noteikts: “1. punkta d) apakšpunktā minētajā gadījumā kompensācija ir jāmaksā tikai trešajām personām, kuras netiek pārvadātas, un personām, kuras tiek pārvadātas pret viņu gribu vai kuras nezina par transportlīdzekļa nelikumīgo izmantošanu”.

Šo tiesisko regulējumu gan *Suprema Corte* [...], gan tiesas, kas izskata lietu pēc būtības [...], ir interpretējušas tādā nozīmē, ka pierādīšanas pienākums attiecībā uz transportlīdzekļa nelikumīgas izcelsmes apzināšanos gulstas uz cietušo prasītāju, jo tas ir viņa paša prasības par zaudējumu kompensāciju veidojošais elements.

[...] [Corte di cassazione [*Kasācijas tiesas*] judikatūra]

Spriedumā Nr. 12231/2019 ir skaidri noteikts: “vienīgā atšķirība, ko var secināt no Kopienas noteikumu un valsts noteikumu salīdzinājuma, ir pierādīšanas pienākuma sadalījums, ciktāl Kopienas tiesību aktos šis pienākums ir noteikts apdrošinātājam un no valsts tiesību aktiem, kuros nav skaidru norādījumu, tomēr var noprast, ka nezināšana par nelikumību ir prasījumu veidojošs elements, ko jāpierāda cietušajam. Itālijas likumdevējs, īstenojot Kopienas tiesību aktus un nodrošinot apdrošināšanas segumu personām, kuras iepriekš bija izslēgtas no kompensācijas saņemšanas, nevarēja nepievērsties arī tiem gadījumiem, kad zaudējumi ir radušies trešajai personai, kura ir tikusi pārvadāta pret tās gribu, vai, esot informēta par transportlīdzekļa izmantošanas nelikumību, nevar saņemt kompensāciju. Tas, ka uz cietušo gulstas pienākums pierādīt savu labticību, šīs tiesas ieskatā, ietilpst novērtējuma brīvībā, kas, transponējot direktīvu, paliek valstij, neskarot Kopienas un valsts tiesībās noteikto mērķi nepieļaut kompensāciju tiem, kuri zina, ka transportlīdzeklis ir zagts”.

3. Virsnacionālais tiesiskais regulējums

Ratione temporis piemērojamais tiesiskais regulējums Eiropas Savienības sekundārajos tiesību aktos ir 2009. gada 16. septembra Direktīva 2009/103/EK (OV 2009, L 263, 11. lpp.).

Šīs direktīvas 13. pantā ir noteikts:

- 2. punkta pirmajā daļā: “Ja transportlīdzekļi ir nozagti vai iegūti vardarbīgi, dalībvalstis var paredzēt, ka 10. panta 1. punktā norādītā iestāde izmaksā kompensāciju apdrošinātāja vietā, ievērojot šā panta 1. punktā izklāstītos nosacījumus”;
- 1. punkta pirmajā daļā: “[...] tiktu uzskatīti par spēkā neesošiem attiecībā uz prasījumiem, ko iesniedz trešās personas, kuras ir negadījumā cietušie, jebkuri likumos paredzētie vai līgumā noteiktie noteikumi, kas iekļauti apdrošināšanas polisē, kura izsniegta saskaņā ar 3. pantu, un kas transportlīdzekļu lietošanas vai vadīšanas apdrošināšanu neattiecinā uz: a) personām, kam nav tiešu vai netiešu atļauju; b) personām, kam nav attiecīgā transportlīdzekļa vadītāja

apliecības; c) personām, kuras ir pārkāpušas obligātās tehniskās prasības attiecībā uz attiecīgā transportlīdzekļa stāvokli un drošību”;

- 1. punkta otrajā daļā: “noteikumus vai atrunas, kas minētas pirmās daļas a) apakšpunktā, var vērst pret personām, kuras apzināti reģistrējušas transportlīdzekli, kas radījis kaitējumus vai traumas, ja apdrošinātājs var pierādīt, ka personas ir zinājušas, ka transportlīdzeklis ir zagts”.

Iesniedzējtiesai nav zināms neviens Tiesas spriedums, kas būtu īpaši vērst uz Direktīvas 2009/103/EK 13. panta interpretāciju.

Tomēr Tiesas judikatūrā, lai gan tā izstrādāta, atsaucoties uz iepriekšējo tiesisko regulējumu šajā jomā (t.s. otro, trešo un ceturto direktīvu, kas attiecīgi datētas ar 1984., 1990. un 2000. gadu), ir regulāri apstiprināts, ka normatīvie akti vai līgumu noteikumi, kas izslēdz apdrošināšanas polises darbību, var tikt vērsti pret negadījumā cietušajiem tikai tad, ja “apdrošinātājs var pierādīt, ka personas ir labprātīgi sēdušas transportlīdzeklī, ar kuru tika izraisīti zaudējumi, zinot, ka tas ir zagts” (Tiesas spriedums, 2005. gada 30. jūnijs, C-537/03, *Candolin*, 23. punkts; skat. arī Tiesas spriedumu, 2011. gada 1. decembris, C-442/10, *Churchill*, 35. punkts).

4. Lietas dalībnieku apsvērumi un ar tiem saistītie argumenti

[..] Iesniedzējtiesa aicināja lietas dalībniekus [..] iesniegt rakstveida apsvērumus par šādiem jautājumiem: *1) pretrunas pastāvēšana (vai nepastāvēšana) starp valsts tiesībām (Privātās apdrošināšanas kodeksa 283. pantu, kā to interpretē Suprema corte) un virsnacionālajām tiesībām (Direktīvas 2009/103/EK 13. pantu); 2) nosacījumu pastāvēšana (vai nepastāvēšana), lai uzdotu Tiesai prejudiciālu jautājumu par interpretāciju saskaņā ar LESD 267. pantu.*

AT aizstāvība [..] apgalvoja, ka Direktīvas 2009/103/EK 13. pants ir jau pietiekami skaidrs tādā nozīmē, ka tas uzliek pierādīšanas pienākumu *FGVS*. Turklāt tā lūdza nepiemērot valsts noteikumu, ja tiktu uzskatīts, ka pastāv pretruna starp Eiropas Savienības tiesībām un valsts tiesībām.

CT aizstāvība [..] atgādināja valsts tiesu, kas izskata lietas pēc būtības, un augstāko tiesu judikatūru, saskaņā ar kuru prasītājam/cietušajam ir jāpierāda, ka transportlīdzeklis ir nozagts. Šajā ziņā CT aizstāvība uzsvēra, ka *Corte di cassazione* gadījumos, kad tā ir lēmusi par valsts noteikumu piemērošanu, nekad nav uzskatījusi par nepieciešamu – lai arī saskaņā ar LESD 267. pantu teorētiski tai būtu pienākums – pati uzdot prejudiciālu jautājumu, pieņemot, ka sniegtā interpretācija nav pretrunā Direktīvai 2009/103/EK

5. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojums un iesniedzējtiesas viedoklis

Iesniedzējtiesas ieskatā ir lietderīgi *ex officio* lūgt Tiesas interpretāciju par Direktīvas 2009/103/EK 13. pantu.

Apzinoties, ka valsts tiesai ir “jāinterpretē valsts tiesības, cik vien tas ir iespējams, attiecīgās direktīvas teksta un mērķa kontekstā, lai sasniegtu tās noteikto rezultātu” (citāts no un starp daudziem, Tiesas spriedums, 2004. gada 5. oktobris, apvienotās lietas no C-397/01 līdz C-403/01, *Pfeiffer*, 113. punkts un iepriekšējie tajā citētie), tiek uzskatīts, ka Tiesai – iestādei, kura ir atbildīga par virsnacionālā tiesiskā regulējuma skaidru interpretāciju – ir jālemj par iepriekš minēto noteikumu, lai izvairītos no tā, ka valsts judikatūra konsolidētos jau minētajā virzienā, kas varētu būt pretrunā ar virsnacionālo tiesisko regulējumu.

Direktīvas 2009/103/EK 13. pantā dalībvalstīm ir atļauts noteikt – tās “var paredzēt” – (līdz ar to neuzliekot nekādu pienākumu), ka 10. panta 1. punktā noteiktās iestādes sniedz kompensāciju cietušajam par negadījumu, ko izraisījis nozagts transportlīdzeklis; tomēr nekas nav skaidri teikts – ne Direktīvas 2009/103/EK 13. pantā, ne iepriekš minētajā 10. pantā – par to, ka pat tad, ja likumdevējs ir paredzējis pilnvarotās iestādes iesaistīšanos, šai iestādei (vai cietušajam prasītājam) ir *onus probandi* attiecībā uz cietušā zināšanu par izmantošanas nelikumību. Direktīvas 2009/103/EK 13. panta 1. punkta 2. apakšpunkts faktiski attiecas tikai uz konkrēto apdrošināšanas sabiedrībai iesniegto prasījumu.

Tāpēc šīs tiesas ieskatā ir lietderīgi noskaidrot, vai gadījumā, ja valsts likumdevējs (kā Itālijā) ir nolēmis paredzēt Direktīvas 2009/103/EK 10. panta 1. punktā noteiktās iestādes iesaistīšanos, var apstiprināt – tā, lai nerodas pretruna ar Eiropas Savienības tiesībām – tādus pierādīšanas noteikumus, ar kuriem pienākums pierādīt savu nezināšanu par to, ka transportlīdzeklis ir zagts gulstas uz cietušajam vai, gluži pretēji, no Direktīvas 2009/103/EK vispārējā satura jāsecina pretējais.

Lūgtajam nolēmumam ir acīmredzama nozīme izskatāmajā lietā, jo pierādīšanas pienākuma sadale saistībā ar mantas noziedzīgās izcelsmes apzināšanos (vai neapzināšanos) ir izšķiroša attiecībā uz iespējamību (vai neiespējamību) apmierināt pieteikumu un no tā izrietošo pieprasītās kompensācijas samaksu. Jautājumu par nozīmīgumu neietekmē arī apstākļi [...], ka kundze tika attaisnota par rīcību ar noziedzīgi iegūtiem līdzekļiem, jo personai var būt zināšanas par mantas nelikumīgu izcelsmi, nepiedaloties minētajā noziegumā. Tāpēc ir skaidrs, ka *onus probandi* sadalei šajā tiesvedībā, tāpat kā jebkurā citā līdzīgā gadījumā, kas varētu rasties nākotnē, ir acīmredzama nozīme.

Šī tiesa [...] uzskata, ka, aplūkojot direktīvas noteikumus kopumā, var secināt, ka pienākums pierādīt, ka automašīna ir nozagta, gulstas uz Direktīvā 2009/103/EK 10. panta 1. punktā noteikto iestādi (Itālijā – *FGVS*).

Par to papildus Direktīvas 2009/103/EK 13. panta formulējumam liecina:

- (i) Direktīvas 2009/103/EK 10. panta 2. punkta otrās daļas sistēmiska analīze, saskaņā ar kuru – neapdrošinātu transportlīdzekļu aprites gadījumā – iestādei ir jāpierāda fakts, ka cietušais ir zinājis, ka transportlīdzeklis nav apdrošināts, lai nebūtu jāmaksā kompensācija. Tāpēc šķiet acīmredzams, ka virsnacionālā likumdevēja nodoms bija uzlikt pienākumu iestādei un nevis cietušajam sniegt pierādījumus par jebkādiem apstākļiem, kas liedz izmaksāt kompensāciju arī šai konkrētajai personai (tātad ne tikai tad, ja otra puse ir apdrošināšanas sabiedrība);
- (ii) tieša atsauce Direktīvas 2009/103/EK 13. panta 2. punkta pirmajā daļā uz šī paša noteikuma 1. punktu (“izmaksā kompensāciju apdrošinātāja vietā, ievērojot šā panta 1. punktā izklāstītos nosacījumus”);
- (iii) vispārējais princips, saskaņā ar kuru *vulneratus ante omnia reficiendus*, kas ir visa virsnacionālā tiesiskā regulējuma pamatā mehānisko transportlīdzekļu obligātās apdrošināšanas jomā un ar ko Tiesa bieži ir pamatojusi ar šo jautājumu saistītos nolēmumus (skat. attiecībā uz visiem, Tiesas spriedumu, 2011. gada 1. decembris, C-442/10, *Churchill*). Tāpēc, ja *ratio legis* ir nodrošināt nevainīgam cietušajam pieeju taisnīgai kompensācijai, nav skaidrs, kā šo cietušo var apgrūtināt ar pienākumu pierādīt apstākli (kas turklāt ir negatīvs, proti, “nezināt”), kura pierādīšana ir gandrīz neiespējama;
- (iv) Eiropas Savienības tiesību efektivitātes princips – kas ir ierasta dalībvalstu procesuālās autonomijas robeža – saskaņā ar kuru valsts procesuālajās tiesībās nedrīkst padarīt par neiespējamiem vai pārmērīgi apgrūtināt virsnacionālajās tiesībās paredzētos tiesību aizsardzības veidus (skat. starp vēsturiskajiem nolēmumiem šajā jautājumā, Tiesas spriedumus, 1995. gada 14. decembris, C-312/93, *Peterbroeck* un 1991. gada 19. novembris, C-6/90 un C-9/90, *Francovich*). Izskatāmajā lietā cietušajam piešķirto tiesību, kuras izriet tieši no virsnacionālajām tiesībām, īstenošanu varētu nopietni apdraudēt pienākums sniegt pierādījumus par negatīvu apstākli un, it īpaši, personai, kura pieprasa kompensāciju, ir gandrīz neiespējams to pierādīt.

Šādā skatījumā ievirze, kas ir izveidojusies valsts judikatūrā, šai tiesai ne tikai nav saistoša, bet arī nešķiet pilnībā pārliecinoša: tieši pretēji, *Suprema Corte* spriedumu pamatojumi rosina uzdot prejudiciālu jautājumu.

Minētajos nolēmumos, it īpaši Nr. 12231/2019, *Corte di Cassazione* sākotnēji ir pieņēmusi, ka pastāv pretruna starp pārnacionālo un valsts tiesisko regulējumu, un pēc tam tomēr secinājusi, ka šī neatbilstība (likumīgi) ir attiecināma uz likumdevēja novērtēšanas brīvību, transponējot direktīvu.

Tomēr nešķiet, ka abi apgalvojumi var pastāvēt vienlaicīgi: vai nu tiek apgalvots, ka pastāv pretruna starp Eiropas un valsts tiesisko regulējumu un tiek rasts pretrunas risinājums ar šādam nolūkam noteiktiem kritērijiem (it īpaši, interpretācija saskaņā ar pārnacionālajām tiesībām ar nepieciešamību vērsties Tiesā, ja rodas interpretācijas šaubas), vai arī tiek apgalvots, ka valsts

likumdevējam nebija saistošs veids, kādā veicama transponēšana. Tomēr šajā otrajā gadījumā nav arī pareizi saskatīt pretrunu starp noteikumiem: ja tiek apgalvots, ka direktīva nav saistoša likumdevējam (un tiesai) attiecībā uz *onus probandi* sadali, tad dalībvalsts saglabā savu autonomiju kompensācijas prasību nosacījumu un ar tiem saistītā pierādīšanas pienākuma regulēšanā, neradot pretrunu.

Šo argumentu īsais kopsavilkums liecina, ka Tiesai ir jālemj par virsnacionāla tiesiskā regulējuma, it īpaši Direktīvas 2009/103/EK 13. un 10. panta, interpretāciju tā, lai noskaidrotu, vai gadījumā, ja kompensācijas pieprasījumi tiek iesniegti iestādēm, kas sniedz kompensāciju t.s. ceļu satiksmes negadījumos cietušajiem, pienākums pierādīt zināšanu par to, ka transportlīdzeklis ir zagts, gulstas uz prasītāju vai uz iestādi.

5. Jautājumi

[..]

[omissis: rezolutīvajā daļā ietvertie prejudiciālie jautājumi]

6. Rezolutīvā daļa

Iepriekš minēto iemeslu dēļ *Tribunale di Lodi* viena tiesneša sastāvā [..]:

A) Nolemj saskaņā ar LESD 267. pantu uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1. Vai Direktīvas 2009/103/EK 13. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja ceļu satiksmes negadījumā ir iesaistīta persona, kura tiek pārvadāta ar zagtu transportlīdzekli, iestādei, kas sniedz kompensāciju saskaņā ar Direktīvas 2009/103/EK 10. pantu, ir jāpierāda, ka cietusī persona zināja, ka automašīna ir zagta?”

2. Apstiprinošas atbildes gadījumā – vai atbilstoši šim šādi interpretētajam noteikumam ir pieļaujams tāds tiesiskais regulējums kā Itālijas regulējums, kurš tiek interpretēts un piemērots tādējādi, ka pierādīšanas pienākums ir pārvadātajai un cietušajai personai?”

[omissis: procedūra]

(C) Aptur tiesvedību līdz Tiesas nolēmuma paziņošanai.

Lodi, 20.5.2024.

[..]